

A brit pályakövetési rendszer

Készítette: Berde Éva

Kivonat a TÁMOP 4.2.1 projekt Felsőoktatási műhelye 2011. október 7-én a Corvinus Egyetemen tartandó második műhelyvitájára.

A hallgatói létszámrobbanás a brit felsőoktatás számára is létkérdéssé tette, hogy az illetékesek megfelelő képet kapjanak a végzett hallgatók munkaerő-piaci boldogulásáról. A brit állami felsőoktatási intézmények (melyek a felsőoktatási intézmények döntő többségét képviselik) esetében a rangsornak óriási jelentősége van, mert az állami finanszírozás - a magánfinanszírozás növekvő szerepe mellett is - ettől a rangsortól függ (Ball, 1997). A rangsort alapvetően az egyetemen végzett kutatások minősége (melyet a szakmai cikkek megjelenési számával és az idézettségével mérnek) és a végzetek elhelyezkedési mutatói alapján határozzák meg. Mivel az állami forrásokhoz való hozzájutás ennyire erősen függ a rangsortól, ezért az egyetemek elemi érdeke, hogy minél jobb mutatóértékeket érjenek el. A munkaerő-piaci boldogulást azonban a hallgatók válaszai alapján tudják csak megítélni, és ez a válaszolási hajlandóság erősen korrelálhat a végzett fiatalok munkaerő-piaci sikerességével. Mindez torzítást visz a rendszerbe, mint ahogy Bratti és társai (2004) statisztikailag is bizonyítják. A torzító hatást azonban a rangsorok készítésénél nem küszöbölik ki.

A brit pályakövetés alapvetően két különböző intézmény szervezésében, két egymással párhuzamos módon zajlik. Az egyik felmérést egy statisztikai ügynökség, a Higher Education Statistics Agency (HESA) végzi. Ezt az ügynökséget 1993-ban hozták létre, feladata a felsőoktatási statisztikák gyűjtése, elemzése és publikálása. A hallgatói válaszokat az egyetemek közreműködésével kiküldött, de bizonyos rugalmas kérdésektől eltekintve egységes kérdőívek alapján a HESA gyűjti össze, és publikálja az éves adatbázisokat. A végzéstől függően jelenleg a referencia időszak április 20., és július 31. Azért alkalmaznak két időpontot, hogy minél inkább a hat hónapos képet adja vissza a felmérés. Ezek az adatbázisok valamennyi brit állami tulajdonú felsőfokú intézmény végzőseinek statisztikáját tartalmazzák (pontosabban azokat, akik válaszoltak a kérdőívre), melyet a „Destinations of Leavers from Higher Education Institution” (DLHE) kiadványokban hozzák nyilvánosságra. A DLHE kiadványok nemcsak a brit egyetemek részére kulcsfontosságúak, hanem a munkáltatók számára is hasznos információkat tartalmaznak.

A „Destinations of Leavers from Higher Education Institution” kiadványok a korábban „First Destination Supplement” felmérések összefoglalóját helyettesíti a 2002/2003-as tanévtől kezdve, és a végzés után 6 hónappal szétküldött kérdőívek eredményeit tartalmazzák. Általános képet adnak az egykori egyetemisták munkaerő-piaci tevékenységéről, illetve továbbtanulásukról. A végzés után

három évvel és hat hónappal ismét felméri ugyanakkor az évfolyamnak a helyzetét, de az erre vonatkozó adatokat egyelőre csak összefoglaló elemzésekben publikálják. Az első ilyen kísérleti felmérés 2006-ban készült.

A másik diplomás pályakövetéssel foglalkozó brit intézmény a Higher Education Careers Service Unit (HECSU), melynek a pálya- és karrier-tanácsadás mellett feladatát képezi az életúttal kapcsolatos kutatások lebonyolítása is. Ez az intézmény több diplomás felmérést végzett, illetve finanszírozott. Rendszeresen kiragadnak egy-egy szakirányt, vagy földrajzi területet, ahol a fiatal diplomások helyzetét tárják fel. Felméréseik kiegészítik a „Destination of Leavers from Higher Education Institution” kiadványok információit, és lehetővé teszik, hogy a diplomázás után akár 5 évnél később is képet kapjanak a kiválasztott réteg életútjáról. Mivel a brit felsőoktatási intézmények nagyon erősen törekednek a munkaerő-piaccaal való szoros kapcsolat kiépítésére, ezért a HECSU felmérései számukra rendkívül megbecsült információforrásul szolgálnak.

A felsőoktatás tömegesedése Nagy-Britanniában sem csak az intézmények forrásokért való versenyét fokozta, hanem a hallgatók részére is azzal a következménnyel járt, hogy a diploma elvesztette ritkaság értékét. A végzeteknek még tovább kell küzdeniük az előnyös munkaerő-piaci helyzetért (Teichler, 2009). A munkaerő-piaci sikerek kulcsa nem csak a felsőoktatási intézményekben van, hanem egyre fontosabb a diákok akár tanulmányaikkal párhuzamosan megszerzett munkaerő-piaci tapasztalata is. A Woodfield (2011)-ben elemzett felmérés szerint az idősebb diákok Nagy-Britanniában ma már jobban boldogulnak, mint fiatalabb évfolyamtársaik, holott a múltban éppen ellenkező volt a helyzet. Az idősebb diákok korábban már dolgoztak, ezt kiegészítve friss diplomájukkal, a munkáltatók előszeretettel alkalmazzák őket.

A nagy-britanniai felsőoktatási rendszer struktúrája már az Európai Felsőoktatási Térség kialakítása előtt, 1992-ben keresztülment egy olyan reformfolyamaton, melynek eredménye gyakorlatilag a bolognai felsőoktatási rendszernek megfelelő struktúra volt. Valamennyi felsőoktatási intézmény, azaz a korábbi főiskolának megfelelő ún. politechnikumok is egyetemekké alakultak, és (elvileg) minden intézmény kínál alapképzéses és mesterképzéses programot. A különböző intézmények közti különbség azonban éppen a diplomások pályakövetésének tanulsága alapján nem teljesen szűnt meg (Chevalier and Conlon, 2003 valamint Wilton, 2011). Az ún. régi egyetemeken végzetek magasabb fizetésért és nagyobb presztízsű munkahelyeken helyezkednek el. Amikor azonban kiszűrték a társadalmi háttér hatását – mely alapján a gazdagabb és jobb családi körülményekkel rendelkező fiatalok inkább választották a régi, mint az ún. új egyetemeket -, akkor a különbség már megszűnt. A régi egyetemek közt a legjobbakra, az ún. Russel Csoportra tartozókra azonban Chevalier and Conlon

(2003) szerint a hallgatói háttér kiszűrése után is megmaradt a különbség. Akik itt végeznek, azok magasabb javadalmazásra és más szempontból is előnyösebb munkakörülményekre számíthatnak.

Érdekes eredményeket mutatnak a több országra vonatkozó, azonos kérdéseken alapuló felmérések. Brennan és Brenda (2010) egy 12 országot felölelő diplomás felmérés alapján arra a következtetésre jut, hogy a brit fiatalok a rövid idejű egyetemi képzés után kevésbé alkalmasak munkavállalásra, mint a többi európai uniós országban. A végzés után 5 évvel azonban ez a különbség megszűnik.

Ugyanerre a következtetésre jutott Woodley and Brennan (2000) is. A brit fiatalok esetében a szaknak és a tanulmányok eredményének is kisebb a jelentősége állásba kerüléskor, sokkal fontosabb az, hogy a szóban forgó fiatal milyen egyéniségű, és mennyire hajlandó részt venni a munkahelyi képzésben. Ily módon Nagy-Britanniában a munkáltatók az egyetemektől inkább rugalmas és nyitott fiatalok kibocsátását várják el, és nagyobb hangsúlyt helyeznek a munkahelyi képzésekre, mint a többi európai uniós országban. A végzés utáni viszonylag magas munkanélküliség ellenére négy évvel a végzés után a brit fiatalok munkanélkülisége alacsony 2007-ben alacsony volt (3%), legfeljebb egy vagy két százalékponttal múlta felül a skandináv országok hasonló mutatóját, és messze alulmúlta a dél-európai országok fiatal diplomásainak munkanélküliségi adatait (CHEERS 2007-es diplomás felmérés, idézve Kostoglu and Paloukis, 2007-ben)

A „Destinations of Leavers from Higher Education Institutions” felmérésekben rendkívül magas a válaszolási százalék. A 2008/2009-es felmérésben pl. a teljes idejű, brit lakóhelyű fiatalok válaszolási aránya 80 % volt, ami messze felülmúlja a magyar, legjobb esetben is legfeljebb 30 %-ot válaszolási hajlandóságot. (Berde, 2010). Ugyanakkor azonban a nemzetközi felmérésekben már nem mindig ilyen kimagasló a brit fiatalok válaszolási hajlandósága. Az 1990-es évek végén, több mint 36 ezer európai diplomás fiatalra kiterjedő felmérésben 34 % volt a britek válaszolási aránya, szemben pl. a norvég 50 %-os értékkel. Igaz, a kérdőív kitöltése több mint egy órát igényelt (Teichler 2007).

A brit diplomás felmérések kiterjednek azokra a fiatalokra is, akik külföldről érkeztek az ország valamelyik felsőoktatási intézményébe. Brown és társai (2008) szerint ezeket a fiatalokat a brit munkáltatók előszeretettel alkalmazzák, sokszor a saját országukban nevelkedett fiatalok rovására. A külföldi diákok tanulmányi eredménye - függetlenül attól, hogy maradni akarnak-e, vagy sem az Egyesült Királyságban – kimagasló, illetve a végzés utáni munkaerő-piaci státuszuk is jobb (bárhol is vállalnak munkát), mint az angol évfolyamtársaiké.

Amit megtudhatunk a 6 hónapja végzetek felméréséből: Mivel a magyar hasonló jellegű felméréseknél jóval magasabb a brit diplomás felmérések esetében a válaszolási arány, ezért a kapott eredmények is nagyobb valószínűséggel tekinthetőek hihetőnek. A megvásárolható „Destinations...” kiadványokból megtudhatjuk a fiatalok szakmák szerinti elhelyezkedési esélyeit, az ország különböző

területéről érkezők munkaerő-piaci státuszát, a frissen végzettek jövedelmi kategóriáinak eloszlását, az alapképzéses, a mesterképzéses és a PhD hallgatók végzés utáni tevékenységét, a sikeres (könnyű elhelyezkedni), és a nem sikeres (nehezebb elhelyezkedni) szakirányokat. Az adatokat áttekinthetjük nemek szerinti bontásban is. Emellett felsőoktatási intézményenként is tájékozódhatunk, hogy mennyire voltak sikeresek az ott végzett fiatalok tanulmányaik befejezése után 6 hónappal.

Amit nem tudhatunk meg a „Destinations...” felmérésekből: Hogyan ítélik meg a fiatalok sikerük vagy sikertelenségük okait. Mennyire elégedettek, vagy sem a kapott tudással, tananyagokkal, tanárokkal. Mi az amit szívesen megváltoztatnának képzésükben. Helyesnek tartják-e korábbi választásukat. Mennyire érzik úgy, hogy a felsőoktatásban eltöltött évek pozitívan befolyásolták pályakilátásaikat. A „Destinations ...” felmérések arra se alkalmasak, hogy egy megadott szakma vonatkozásában a munkaerő-piaci esélyeken kívül mélyebb következtetéseket vonjunk le. És természetesen nem lehet belőlük előrebecsülni, hogy az aktuálisan jelentkező hallgatók végzéskor milyen helyzettel fognak szembesülni. Mivel a magas válaszolási arány ellenére sok a vissza nem küldött kérdőív, teljes pontossággal a brit felmérések esetében se tudhatjuk meg a munkaerő-piaci kimeneteket, nem válaszolhatunk arra a kérdésre, hogy milyen lenne a kép, ha valamennyi frissen végzett hallgatóra vonatkozóan lenne információnk.

Vagyis a már rutinszerűen végrehajtott „Destinations...” felmérések jók arra, hogy pályaválasztás előtt képet adjanak a jelentkezőknek a szakmák aktuális munkaerő-piaci helyzetéről és az egyes felsőoktatási intézmények sikerességéről. Alkalmasak a munkáltatók informálódására is, ha a végzettek intézményéből szeretnének következtetéseket levonni. Nem alkalmasak azonban olyan mélyebb elemzésekre, melyeket a Higher Education Careers Service Unit esetenként különböző részterületekre vonatkozóan készít. Ugyancsak nehezen használhatóak nemzetközi összehasonlításokra, nem véletlen hogy az összes nemzetközi összehasonlítás egy külön erre a célra készített egységes kérdőív alapján történt.

Irodalomjegyzék

Berde Éva (2010): Óvatosan a diplomás pályakövetés elvárásaival. *Educatio* XIX. 3. 2010. ősz. 448-459.

Bratti, Massimiliano; McKnight, Abigail; Naylor, Robin and Smith, Jeremy (2004): Higher education outcomes, graduate employment and university performance indicators. *J. R. Statist. Soc. A* (2004) 167, Part 3, pp. 475–496

Brennan, John and Little, Brenda (2010). Graduate competences and relationships with the labour market: the UK case. In: *Development of Competencies in the World of Work and Education*, 24-26 September 2009, Ljubljana, Slovenia.

Brown, Richard with Archer, William and Dr Barnes, Jennifer (2008): *Global horizons and the role of employers*.

Chevalier, Arnaud and Conlon, Gavan (2003): “Does it pay to attend a prestigious university?”
Centre for the Economics of Education, London School of Economics and Political Science.

Derrick F. Ball (1997): Quality measurement as a basis for resource allocation: research assessment exercises in United Kingdom universities. *R&D Management* 27,3. 281-189.

Destinations of Leavers from Higher Education Institutions 2003/2004

Destinations of Leavers from Higher Education Institutions 2008/2009

Destinations of Leavers from Higher Education Institutions 2009/2010

Kostoglou, Vassilis and Paloukis, Spyros (2007): *Graduates’ Employment in European Union*

Vassilis Kostoglou. *Proceedings 5th International Conference „New Horizon in Industry, Business and Education”*. 103-107.

Teichler, Ulrich (2007): Does Higher Education Matter? Lessons from a Comparative Graduate Survey. *European Journal of Education*, Vol. 42, No. 1, 11-34.

Teichler, Ulrich (2009): *Higher education and the world of work. Conceptual frameworks, comparative perspectives, empirical findings*. Sense Publisher.

Wilton, Nick (2011): Do employability skills really matter in the UK graduate labour market? The case of business and management graduates. *Work Employment Society*. 25/1 85-100.

Woodfield, Ruth (2011): Age and first destination employment from UK

universities: are mature students disadvantaged?, *Studies in Higher Education*, 36:4, 409-425

Woodley, Alan and Brennan, John (2000): Higher Education and Graduate Employment in the United Kingdom. *European Journal of Education*, Vol. 35, No. 2, 239-249